سيف الدين قطز او د مغولو د نه ماتېدونکي فلسفي پای .

ليکوال : طارق محيايي

ژباړن : عبدالسميع درانی

ښايي د ځمکي له پيداينښت نه بيا تر اوسه، داسي ستر ناورين نه وي پېښ شوی لکه په فارس او مسلمان امت د مغولو تېری!

په اسلامي نړۍ د مغولو يرغل داسي وحشيانه يرغل وو چي په پايله کي يي ميليونونه کسان مړه، زرګونه ښارونه او ابادۍ وراني او قيامت يي په دا دنيا خلکو ته ور وښود.

د مغولو ځيني جنايتونو ته کتنه:

د ابن اثير له نظره د مرو ښار د وژل شويو شمېر (٧ سوه زره) او د جوزجاني په خبر (٢,۴) ميليونه . د جوزجاني په وينا د هرات ښار د وژل شويو شمېر په کال ۶١٩ ه. ق کي (١,۴) ميليونه او د سيفي په وينا (١,۶) ميليونه . چي په ځينو حالاتو کي آن پر حيواناتو هم رحم نه کيده او له يوې مخي قتل عام روان ؤ. لکه نيشاپور کي چي د چنګېز د زوم د وژل کېدو له امله د مړو شمېر (١,٨) ميليونو ته ورسېد. همدا شان د باميان ښار هم له قتل عام سره مخ شو، آن تر دې چي جنين د مور په بطن کي او ګيدړې او ليوان په غره کي ژوند ته پرېښښودل شول؛ ځکه چي هلته د چنګېز لمسی وژل شوی وو. په دې ويرجن حالت کي يوازې د خوارزم اوسېدونکي وو چي دوی وکړای شول د څلورو مياشتو لپاره د چنګېزي لښکر پر وړاندي ودريږي او له ځينو سيمو هغوی پر شا وتمبوي.

د خوارزمي چارواکو له ډلي يو هم سلطان جلال الدين محمد خوارزمشاه دی چي په ډېره مېړاني او فداکارۍ يي وکولای شول چي په ځينو سيمو کي په مغولي لښکرو حملي وکړي او هغوی ته ماتي ورکړي.

خو د افرادو تر منځ اختلاف او د هغوی بيلوالی، د صليبي يرغلګرو يرغل او د اسماعيلي ملحدينو خيانت؛ فضاء داسي برابره کړه چي سلطان جلال الدين ونه توانيږي ترڅو خپلو کاميابيو ته دوام ورکړي.

پورته ذکر شوي جنايتونه يوازې په فارس کي واقع شول، دوی چي له اسلام او مسلمانانو سره بي اندازې کرکه او دښمني درلوده؛ په هماغه اندازه يي په اسلامي نړۍ کي ظلمونه هم وکړل او د فارس څو چنده يي وکړل.

د سيف الدين قطز زوکړه او اسارت:

د جنګ په دې بل اور کي د سلطان جلال الدين د خور په کور کي د محمود په نوم ماشوم نړۍ ته سترګي وغړولې. په همدې وخت کي مغولو په خوارزم حمله وکړه چي په ترڅ کي يي اکثريت خوارزميان ووژل شول او څو د ګوتو په شمير کسان ژوندي پاتي شول، چي محمود له څو نورو ماشومانو سره د مغوليانو لخوا يرغمل شو. اسارت او

کوچنیوالي د محمود قطز په همت کي کمی را نه وست او دا نوم یي چي د داړونکي سپي په معنی دی؛ هم د مغولو لخوا پرې کېښودل شو. مغولي ځواکونو چي د سلطان جلال الدین او دده تر منځ په نسبت او دده د شخصیت په اړه نا خبره وو؛ دی یې هم د نورو برمته شویو کسانو په څېر د خرڅلاو لپاره ښار ته یوړ، او په دمشق کې د ابن الزعیم په نوم کس واخیست. قطز سره له دې چي کوچنی هم وو؛ ویې کولای شول چي عربي ژبه، قرانکریم او لومړني اسلامي علوم زده کړي. تاریخ روایت کوي چي یوه ورځ د قطز ښوونکي قطز وواهه؛ ده یي هم په عکس العمل کي پوره ورځ خواړه نه خوړل، ښوونکی یي ناچاره شو او ده ته یي حاج علي فراش د تسلی لپاره ولېږه، فراش وایي چي ما قطز ته وویل چي آیا ته د ښوونکي د وهلو له امله دومره ژاړې؟ قطز وویل: هېڅکله نه، بلکي ددې له امله ژاړم چي هغه زما پلارګنی ته سپکي سپورې وویل، حالانکه چي هغوی تر ده نیک او بهتر دي.

فراش وایي ما قطز ته وویل چي ستا پلار څوک دی؟ آیا هغه یو کافر نه ؤ؟ راته کړه یي: په الله تعالی لوړه کوم چي زه مسلمان د مسلمان زوی یم. مودود مي پلار، خوارزمشاه مي ماما او د شاهانو شهزاده یم.

قطز په کوچنیوالي کي تقریبا ټول جنګي فنون زده او په توره وهلو او د آس په سپرلی کي خاص مهارت درلود.

قطز او واک ته رسېدل:

د ملک نجم الدین د واک په دوران کي چي دی د سلاح الدین ایوبي د کورنۍ څخه ؤ؛ ډیری برمته شوي ترکان مصر ته راوړل شول چي له همدې ډلي څخه عزالدین ایبک ترکماني قطز وپېرود او مصر ته یې راوړ. د ایوبیانو د سلطنت په پای کي د درباریانو او قومندانانو ترمنځ اختلافاتو دې ته لاره هواره کړه ترڅو غلامان (ممالیک) واک ترلاسه کړي.

د ممالیکو واک ته د رسېدو داستان له دې ځایه پیلیږي چي کله نجم الدین ایوب ومړ؛ د هغه زوی تورانشاه واک ته له رسېدو سره جوخت، له خپلي میرې(د پلار مېرمن) سره یي ناړه چلندپیل او هغه ممالیک چي پلار یي مصر ته راوړي وو؛ په هغوی ظلم او زیاتی پیل او زیات شمېر یي ووژل. دا کار ددې سبب شو چي شجرۀ الدر(د نجم الدین میرمن) ممالیک د هغه په ضد راپورته او هغوی تورانشاه وواژه. د تورانشاه د وژلو په پایله کي د لومړي او وروستي ځل لپاره تر دا مهال، په مصر کي یوه ښځه چي د نجم الدین میرمن وه؛ واک ته ورسېده. که څه هم د دربار لویان او فوځونه د شجرۀ الدر په حاکمیت په یوه خوله وو؛ خو دې ونه کولای شول تر دریو میاشتو زیات حکومت وکړي. ځکه چي دې ته دا ښه وبرېښېده چي له واکه لاس پر سر او واک عزالدین ایبک ترکماني ته وسپاري او له هغه سره واده وکړي، چي له دې سره د ایوبیانو حکومت پای ته ورسېد او د ممالیکو حکومت پیل شو.

ایبک چي د قطز له کلکي ارادي او ټینګ ایمان څخه خبر ؤ؛ هغه یي د فوځونو قومندان او لومړی معاون وګماره.

عزالدین ایبک تر یوې مودې واک درلود، خو کله چي دده مېرمن(شجرۀ الدر) متوجه شوه چي دی پرې بن(دوهمه ښځه) راولي؛ د ممالیکو د یوې ډلي په واسطه یي دی هم وواژه. د ایبک تر وژلو وروسته د ده پنځلس کلن زوی نورالدین علي واک ورسېد.

د دې پنځلس کلن ځوان واک ته رسیدل، د بغداد ورانې او د عباسي خلیفه وژل کېدل د هلاکوخان د فوځونو پر مټ هم مهاله ؤ، آن تردې چې مغولي لښکر د مصر دروازې ټکولې. په دې وخت کې درباریانو او مخورو و انګېرل چې نورالدین علي نشي کولای چې اداره او دولت په سمه توګه پرمخ بوځي؛ هغه یې له واک لرې او پر ځای یې قطز ته واک تسلیم کړ.

قطز هم په بېړه، خو په تدبیر د دولت او هېواد چارې منظمې کړې، په شام او مصر کې خپل سیالان پر ځان راټول او خپل لښکر سره یې یوځای کړل. ورسته یې د خلکو او سرتېرو د مورال لوړولو باندې کار پیل او د لومړي ځل لپاره یې هغوی د مغولو پر ضد ودرېدلو ته چمتو کړل.

قطز ته د مغولو استازې راتلل:

مغول چې د مصر تر دروازو پورې را رسېدلي وو؛ خپل استازي یې له داسې یو لیک سره چې ټول بد،رد او قطز ته ګوتڅنډنې پکې لیکلې وې، قطز ته واستول.

د لیک متن په لاندې الفاظو مشتمل وو:

واک او ځواک مونږ ته وسپارئ! مخکې له دې چې زمونږ له زوره خبر شئ. حتما به زمونږ له لورې د قتل عامونو او ښارونو ورانولو له پېښو خبر یاستئ، نو چېرته او څرنګه به تېښتئ؟ په داسې حال کې چې مونږ درپسې یو، زمونږ د تورو له ګذارونو نشئ بچېدلای. زمونږ شمېر لکه د شګو دومره دی، څوک چې له مونږ سره تقابل کوي؛ پښېمانه کیږي. نو دا واورئ چې خپله ځانونه له خپله لاسه د هلاکت کندې ته مه ټېل وهئ.

سره له داسو ګوتڅنډنو او اخطارنو قطز یوه دمه هم ونه لړزېد او نه یې په همت کې کمی راغی، ځکه هغه داسې مسلمان وو چې د الله تعالی په لار کې یې شهادت د دین او انسانیت دښمنانو ته تر تسلمېدو غوره ګاڼه، هغه دا پتیله چې په هر حال کې یوه نه، یوه نېکي(إحدیالحسنیین) ترلاسه کوي. یا به کامیاب او غالب شي؛ یا به د شهادت لوړې درجې ته ورسیږي.

له بل لورې؛ قطز د خوارزمي پاچاهانو له کورنی او سلطان جلال الدین یې ماما وو؛ سلطان جلال الدین هغه څوک وو چې د زمري غوندې زړه یې درلود او د مغولو په مقابل کې یې تر ډېره پورې په میرانه ودرېده، آن له هغوی څخه یې ځیني ښارونه بېرته ونیول. قطز له وړاندې پوهېده چې د مغولو نه ماتېدل هسې یوه کیسه او افسانه ده. او د مغولو ماتې یې په کوچنیوالي لیدلې وه. قطز هم د مغولو استازي بندیان او د هغوی لیک یې ځیرې کړ، او د خپلو سرتېرو د مورال د لوړاوي په پار یې استازي له تېغه تېر او د ښار په دروازو را ځوړند کړل.

د مغولو پر وړاندې د لښکر او تجهیزاتو تیاري:

قطز ددې پر ځای چې په مصر کې پاتې او د مغولو پر وړاندې دفاعی حالت اختیار کړي؛ ښه یې دا وبلله چې مخکې له مخکې تیاري ونیسي او د مغولو پر وړاندې د شام پر لور تعرض وکړي.

هغه داخلي جبهه له هغو کسانو پاکه کړه چې ده یې په همت او شجاعت کې شک درلود، او د هغوی تشه یې په خپلو اعتمادي کسانو ډکه کړه؛ وروسته یې په قاهره او خپل نورو تر واک لاندې ښارونو کې د جهاد اعلان وکړ او خلک یې جهاد ته رابلل.

د لښکر د تجهیز لپاره یې زیاتې منډې ترړې وکړې او په خلکو یې نوي مالیات وضع کړل، ولې ډیری علماوو چې د وخت زبردست عالم، علامه عز بن عبدالسلام هم پکې موجود وو؛ د قطز له دې کار سره مخالفت وښود او له ده یې غوښتنه وکړه چې جنګي مصارف دې د ممالیکي قومندانانو له شتمنې څخه تعین کړي، ترڅو له قومندانانو سره بې له آس او وسلې نور څه پاتې نشي؛ او که بیا هم مصارف کافي نه وو، بیا دې په خلکو مالیات وضع شي.

قطز چې کله متوجه شو چې نوموړی فرمان په ځینو قومندانانو درونډ پرېوځي؛ هغوی ته یې داسې خطاب وکړ:

اې د امت سرلارو! یو وخت داسې وو چې تاسو د بیت المال له مال څخه ګټه اخیسته، خو اوس له جهاد څخه پر شا کېږئ؟ زه جهاد ته تیار او روان یم، څوک چې راسره ځي؛ بسم الله کړئ او هغوی چې له جهاد تللو څخه مخ اړوي، الله تعالی پرې خبر دی او د مظلومو مؤمنانو آه یې پر خپله غاړه!

د قطز دې خبرو پر قومندانانو ژور تاثیر وکړ او هغوی هم ټول پر یوه خوله شول او جهاد ته تیار شول.

قطز له لښکر سره له مصره ووتلو چې په لاره کې د شام لښکر ورسره یو ځای او غزې ته ورسېدل.

قطز د لشکر د مخکې برخې لپاره (بیبرس) وټاکه، چې ډېر باهمته کس او د مورال لوړولو چل او ول یې زده ؤ.

مخکې تر دې چې جنګ شروع شي؛ بیبرس د څو تنو سرتېرو په ملتیا د مغولو په لومړی کرښه برید وکړ او هغوی ته یې درنه مرګ ژوبله واړوله. د بیبرس دې کامیاب جنګي تکتیک اوضاع داسې برابره کړه چې هغه صلیبي یرغلګر چې په ځینو ځایو کې یې حضور درلود؛ دې ته مجبور کړل چې له مسلمان لښکر سره داسې عهد وکړي چې د مسلمانانو پر وړاندې به د مغولو هېڅ راز مرسته نه کوي. قطز هم هغوی ته ګوتڅنډنه وکړه چې د مغولو سره د مرستې په صورت کې به مسلمانان اول په هغوی حمله کوي.

د عین جالوت جګړه:

د ۶۵۸ه.ق کال د روژې میاشتې په ۲۶مه د جمعې ورځې په سهار د قطز او مغول لښکر د عین جالوت په سیمه کې سره مخامخ شول، او سخته نښته رامنځته شوه؛ د جګړې تر پیلېدو لږ شیبه وروسته د مغولو فوځونو لوړ ځایونه په خپله ولکه کې راوستل او له دې سره دوی وتوانېدل له چپ اړخه د مسلمانانو په ښي اړخ حمله وکړي؛ او مسلمانانو ته درنه مرګ ژوبله واړوي؛ دا کار ددې لامل شو چې مسلمان فوځ له کډوډۍ سره مخ او نژدې وه چې د مسلمانانو د بریا

وروستۍ هیله له خاورو سره خاورې او په ترڅ کې یې نړۍ له نورو وحشتونو سره مخ شي. چې نابېره سیف الدین قطز له خپل آس څخه ځمکې ته راکوز شو؛ خپله خولۍ یې پر ځمکه کېښوده او دا نعره یې وویله: واه اسلاماه، واه اسلاماه!

دده د نعرې په اورېدلو سره دده فوځ پر ده را چاپېر شو او په ټول توان یې په مغولو حمله وکړه، هغوی یې پر شا وتمبول. قطز تکراراً ځان سره دا دعا لوستله: (یا الله انصر عبدک قطز علی التتار) یعنې اې الله د مغولو پر وړاندې د قطز یاري وکړه.

د مسلمانانو په دې کاري برید کې د مغولو سرلښکر (کتبغا) ووژل شو او مغول د شمال پر لور پر شا شول. مغولو بیا خپلې لښکرې منظمې کړې؛ خو سیف الدین قطز هغوی پسې تعقیب کړل، له ساعتونو جګړې وروسته مسلمانانو خپل بری یقیني کړ او په نتیجه کې مغولو خپل تر ټولو لوی شکست په سترګو ولید؛ او دا ستره ماته دوی ته د نورو ماتو پیلامه شوه.

هر کله چې سیف الدین قطز دوی ته ماتې ورکړه؛ له خپل آس څخه را ښکته او د الله تعالی د مننې په پار یې هغه ته پر ځمکه سجده ولګوله.

د جالوت له کامیابه سوبې وروسته د ممالیکو لښکر چې قومانده یې بېبرس او سیف الدین قطز پر غاړه لرله؛ د مغولو په تعقیب پسې شول، دمشق او حلب یې له هغوی بېرته ونیول، او د هغوی بې موراله لښکر له شام څخه تېښتې ته اړ شو.

که څه هم د جالوت سوبه د مغولي لښکر د ختمولو نه وه، خو د مغولي لښکر لپاره د نورو ماتو زیری ورکونکې وه؛ چې دې کار ته له قطز ورسته بیا بېبرس دوام ورکړ. د جالوت سوبې اهمیت په دې کې دی؛ چې دا سوبه د مغولو د حملو وروستۍ هڅه وه. مانا دا چې وروسته له دې کامیابې سوبې مسلمانانو تعرضي او مغولو دفاعي حالت اختیار کړ.

دې جګړې کې د مسلمانانو بری ظاهراً لکه د مسلمانانو د نورو فتوحاتو په شان مالومېږي؛ اما د سیف الدین قطز رهبري او په دې جګړه کې د هغه بری په اسلامي تاریخ کې خاص ځای او ارزښت لري، ځکه چې سیف الدین قطز په داسې یو وخت کې د مسلمانانو رهبري وکړه چې له دریو نه دوې برخې مسلمانان په اور سوزېدلي او بې اندازې کړېدلي وو. ده مسلمانانو ته نجات ورکړ او د مغولو په لاس د نورو مسلمانانو له وژلو یې مخنیوی وکړ.

سیف الدین قطز د مغولو نه ماتېدونکې ستراتېژي چې له کلونو یې راج چلېده؛ ماته او په مسلمانانو کې یې دا باور رامنځ ته کړ چې د ایمان په زور او د الله تعالی په نصرت پر هر دښمن بری ممکن دی. سیف الدین قطز د مغولو تعرضي ستراتېژي په دفاعي هغې بدله او د هغوی شان او شوکت یې له خاورو سره برابر کړ.

د تأمل او پند خبره دا ده چې څرنګه یو کس چې له درباري کورنۍ څخه ؤ؛ لاندې ولوید، بندي او غلام شو؛ خو اسارت او غلامي یې په همت او اراده کې کمی را نه وست.هغه هیله چې د مغولو ماتې وه؛ ده د هغې ورځې لپاره له ماشومتوبه تیاری ونیو، دیني علوم او جنګي فنون یې زده او بلاخره هماغه ارمان او سپېڅلی هدف ته یې لاس ورسېد.

د سیف الدین قطز شهادت:

که څه هم د عین جالوت اتل؛ خپل ملت او ټول مسلمان امت ته خوشحالي او برى په برخه کړ، خو تقدیر خپل کار ته دوام ورکوي، تقدیر دې ته پرېښود چې همدا تاریخي خوشحالي او برى له مسلمانانو سره یو ځای ولمانځي.

سیف الدین قطز هم لکه خپل ماما سلطان جلال الدین د خپلو لښکریانو د خیانت ښکار شو؛ کله چې قطز د شام ځمکه د مغولو له شتون څخه پاکه او شام ته امنیت او راحت ورپه برخه کړ، مصر ته پر لاره د یوې ډلې له خوا په ناڅاپي توګه د شهادت لوړ مقام ته ورسېد.

د هغه د سلطنت موده تر یوولسو میاشتو زیاته نه وه؛ خو په همدغه موده کې یې چې کوم خدمتونه وکړل، او مسلمان امت ته یې چې کومې برياوې لاسته راوړې، دده نوم یې په تاریخ کې په نیکو ثبت کړ. آن چې د مسلمانانو افتخار وګرځېد او دی د خپلو بچو لپاره د اسوې (نمونې) په توګه ټاکي.

پای .

ترتیب مولوي عزیزالرحمن حسیني ، د اسلامي حکمرانانو او خلافتونو د صفحې مدیر .

که غواړئ چې خپل لیکل شوي کتابونه مو درته PDF کړم په لاندې واتساف شمیره اړیکه ټینګه کړئ ، مننه .

0744776282

Download from:aghalibrary.cm